

Geçmiş, Gelecek ve Fanteziler

KİŞİSEL SERGİSİ “HER ŞEY TANIDIK HER ŞEY YABANCI” İLE VERSUS ART PROJECT’TE YER ALAN YELTA KÖM’LE GEÇMİŞ VE GELECEKTEN BAHSETTİK.

BURCU ÇİMEN - YELTA KÖM

Görseller: Sanatçının ve galerinin izniyle

Yelta Köm’ün “her şey tanıdık her şey yabancı” isimli kişisel sergisi 21 Mart-30 Nisan tarihleri arasında Versus Art Project’te yer aldı. Küratörlüğünü Ulya Soley’in üstlendiği sergi, Yelta Köm’ün heykel, metin, video, fotoğraf gibi farklı malzemelerden oluşan işlerini bir araya getirdi. Köm’ün fiziksel ve dijital dünya arasında bağ kuran işleri, şimdi aşına olduğumuz ama gelecekte karşılaştığımızda yabancı gelebilecek nesnelere buluşturdu ve gelecek fantezilerine kurmacayı dahil ettiği alanlar yarattı. Sergi Versus Art Project’in ardından Kasım ayında TOP e.V. Berlin’de açılacak. Yelta Köm’le gelecek, geçmiş, hatıralar ve tahayyüllerden bahsettik.

BURCU ÇİMEN: Yelta seni öncelikle mimarlık kariyerinle tanıdık, aynı zamanda sergi tasarımı da yapıyorsun. Bir yandan da Bauhaus Üniversitesi’nde ders veriyorsun. İstanbul Bienali’nin katılımcıları arasındaydın. Bugün ise seninle konuşmamızı Versus Art Project’teki kişisel sergine borçluyuz. Konuşmaya bu disiplinler arası akıcılığın nasıl ilerlediğinden ve neler ifade ettiğinden başlamak ister misin?

YELTA KÖM: Disiplinler modernist düşüncenin bizi soktuğu ka-

lıplar gibi, bunu profesyonelleşme karşıtı bir yerden kurmuyorum ama belli unvanlar ya da alanların akıcılığını kabul etmemek onları kalıplara sormak, oldum olası dertlendiğim bir mesele. Alanlarına sıkıştırılan pratikler, kapitalist gerçeklik gibi başka imkânlar sunmayan katı yapılar oluşturuyor. Bunun ötesindeki kendi pratiğimi disiplinler arasından çok disiplin sonrası olarak tanımlamak bana iyi geliyor. İçinde bulunduğum alanların akıcılığını bir fırsat olarak düşünüp, kendi aralarındaki geçirgenliklere, var olan metodolojilerini yeniden anlamlandırmaya çalışıyorum. Kariyerimdeki noktaların hepsi aslında üretim alanının farklı noktaları, bunun tek bir noktadan oluşması gerekmiyor, durduğum yeri daha çok o noktaların arasında var olan akıcı bir yüzey gibi tanımlamayı tercih ediyorum. Mekânla olan derdim belki de hepsinin keşişimi ama yine de birine bağlanmadan, üretim alanımı geniş tutmak istiyorum.

B. Ç.: Sergi birkaç bölümden oluşuyor, farklı katmanlarla bölünüyor, derinleşiyor. İlki zamanın lineer ilerlemesi üzerine, ikincisini haritalarla ilişkili. Ulya Soley basın toplantısında “Haritanın üzerinde bir glitch yara-

tıp orada buluşabilir miyiz” diyerek kurgulanan mekânın bununla ilişkili olduğunu söyledi. Üçüncüsü de normatif değerli yıkmak ve ilerlemeyi belki de kendi kendimize açtığımız alanlardan devam ettirmek üzerineydi. Serginin katmanlarını nasıl oluşturdu ya da bu katmanlara neden ihtiyaç duydun?

Y. K.: “her şey tanıdık, her şey yabancı” uzun zamandır kafamda dönen farklı meselelerin bir araya geldiği bir yapı aslında. İzleyici bu farklı katmanlara yayılmış alanı deneyimlerken, kurulan dünyada bir süre ziyaretçi, bir süre karşılayıcı, bir süre bu dünyanın sahibi oluyor. Zamanın lineer ilerlemesinin bir model olduğunun spekülasyonunu yapmak mümkün, aslında farklı mekânlarda farklı gerçekliklerde

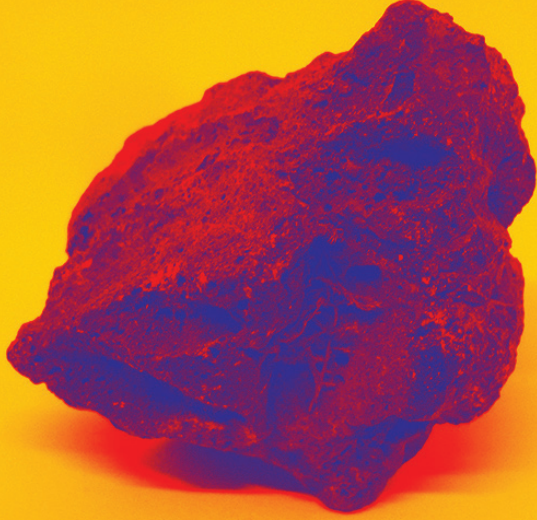
tekrar eden, birbirinin içine geçen zamanlar gibi algılıyorum.

Haritalar ise dünyanın üzerindeki yerimiz olan mekân, aynı zamanda projeksiyon sistemleri üzerinden kurulan anlatılar, tahayyülümüzü işgal ve inşa eden parçalar. Serginin içinde bu projeksiyon sistemlerinin eleştirisini görüyoruz, *grid*'lerle okumaya çalıştığımız yerküre bir sürü problemi beraberinde getiriyor. Batı merkezli kolonyal düşüncenin perspektifinde tahayyül edilen dünya birçoğumuzun gözünde aynı oranlara sahip. Kolonyal amaçlarla gelişmiş olan bu sistemler belli geometrik problemleri çöze de büyüklük algımızı haritalar üzerinde değiştirerek farklılaştırıyor.

Beni en çok ilgilendiren şeylerden biri, bizi haritalara bu kadar inandıra-

Yelta Köm
her şey tanıdık,
her şey yabancı
2023
Mat fiber baskı
20x20 cm

Yelta Kôm
kazara gerçek
2023
Mat fiber baskı
100x135 cm

nın ne olduğu. Harita olsun, kuşbakışı görünüşler olsun neden bu kadar kolay aklımızı çeliyor? Neden harita üzerinde gördüğümüz zaman inanasımız geliyor hemen? Bunun gerçekliğin dışında, zemininden kopmuş bir temsil olması mı bizi kandırıyor? Sınırları görme, dünya üzerindeki yerini belirleme isteği bana daha çok mülkiyet ile ilişkili gibi geliyor.

Bir yere sahip olma, sınırlarını çizme isteği... Düşünsenize, Avrupalılar Amerika'ya ilk ayak bastıklarında yerlilere özel mülkiyeti aşılama çalışıyorlar. Oysa yerlilerin mantığı hayli sade, onlar doğanın bir parçası, neden herkesin kendisine ait bir alanı olsun? Herkes bir arada yaşıyor. Ne yazık ki Batılı beyaz adamın düşünme dünyası bizim gezegenle ilişkimizi koparmak üzerine kurulu çoğu zaman, hem de sadece geçmişte değil bugün de form değiştirerek başka şekillerde.

Normatif değerlere gelirse, bugün çoğu yere sızmış patriyarka ile ilk yaptığım sergilerden, yaratıcı alan-

da çalışmaya başladığımdan beri bir derdim var. Yaşa, cinsiyete, deneyime bağlı egemen normatif strüktürlere baş etme yönteminin meselelere daha kapsayıcı ve çeşitlilik odaklı bakmak olduğunu düşünüyorum. Serginin böyle bir katmanı var, çok belli olmayan ama derinden giden belli kalıplar içine girmeyen diyalogları birbirinin içine katan, duyguları acıkılaştıran ve ilişkileri çözen bir katman burası. Bir ilerleme metodu olduğundan emin değilim, benim için ilerlemek ya da geri kalmak önemli meseleler değil, idealize ettiğimiz başarılar kadar hayran kalınan kaybedişler de var bu dünyada.

B. Ç.: Sergiye ilk girdiğimizde bizi Etna Yanardağı'ndan topladığın taşların termal kameralarla çekilmiş görüntüleri karşılıyor. Bunları tüm o güncel diskurun yanında, kurşun dökme gibi tarih boyunca farklı kültürlerde karşılaştığımız bir batıl inançla birleştiriyorsun, sergide diğer işlerinde de karşımıza çıkan tinsel kavramından ve birbirine tezat bu ilişkiden biraz bahseder misin?

Y. K.: Her topluluk, her jenerasyon, her kültür geleceği okumanın farklı yöntemlerini arıyor. Kurşun dökmek de bunlardan biri, bahsettiğin tezatın yarattığı gerilim hattını önemli buluyorum. Etna bir yanardağ ve burada bilimin analitik olarak inceleyeceği, temiz bir alana çekip tarafsızca değerlendireceğine dair estetik bir dil var. Girişte karşılaşılan görseller bu referansı veriyor. Benim kurşun ile kurduğum ilişki ise antik çağlardan günümüze dayanan bir ritüeli yeniden hatırlamak. Bilimsel deneylerin bir ritüel olmadığını kim söyleyebilir? Her şeyin kurmaca olabilmesi ihtimali gibi bu yöntemler de kurmaca dünyalara kapılar açıyor ve pratiğim içinde kurduğum hikâyeleri besliyor.

Kurşun, tarih boyunca çeşitli kültürlerde hem geleceği anlamak hem de koruma amaçlı kullanılan önemli bir

materyal. Alman ve Çek kültürlerinde olduğu gibi, Romalılar da şehirlerin altyapısını inşa ederken kurşundan yararlanmışlar. Babil ve Asurlular da benzer şekilde bu maddeyi kullanmışlar. Günümüzde ise, kurşun birçok teknoloji ürününde karşımıza çıkmakta, çoğu bataryanın, elektronik ürününün içinde. Bir de zehirli bir materyal olmasına rağmen, aynı zamanda spritüel açıdan koruyucu bir değeri de bulunuyor, bu taşların üzerinde bir koruma alanı yarattığını da düşünüyorum.

B. Ç.: Sergide dijital data ve bilimsel gerçekler kadar kurmaca da içinde işlerin. Bunları birbirleriyle ne şekillerde kaynaştırdın?

Y. K.: Bu serginin içinde farklı gerçeklikler ve gelecekle birbirinin içine karışıyor. Biraz özgünlük ve gerçek olanla ilişkinin bozulmasını sağlamaya çalışıyorum. Veriler var olana yönelik bir algı alanını kuruyor, biraz fazla bir okuma gibi duyulsa da otantiğin etimolojik olarak bağlı olduğu otoriter, buyurucu anlamlarını önemli buluyorum. Çünkü Antik Yunancada da geçen “authentikos” a kadar giden bu yol, hakiki, gerçek anlamına geliyor. Otorite ile hakikatin arasında bir ilişki olduğunu kuramaz mıyız buradan? Bilimsel gerçeklik de bir otorite kabulünden türüyor, benim kurmacaya çektiğim nokta bu gerçeklik algısının farklı kapılarını açıp onu bozmak başka olasılıklarını sağlamak.

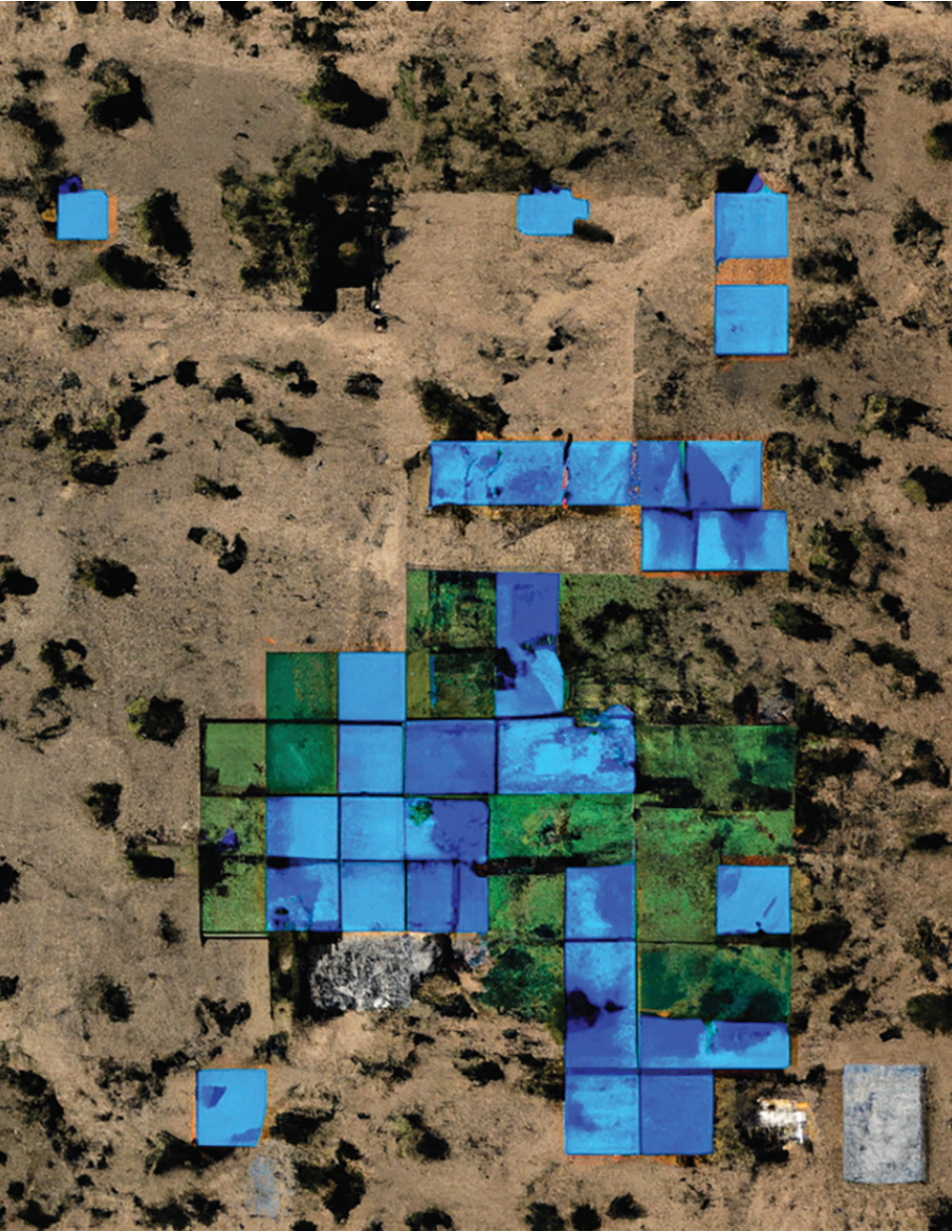
B. Ç.: *Kıyamet* isimli bir kitap var yine sergi için ürettiğin işler arasında, içinde dünyanın çeşitli yerlerinden uzun süredir topladığın kıyamet haberlerini kendi yazdığın hikâyelerle birleştiriyorsun. Belki buradan yola çıkarak edebiyatın da dahil olabileceği diğer disiplinlerle, işlerinin ilişkisi üzerine konuşabiliriz. Çünkü birçok alanda var olan, mimarlık, tasarım üzerine de çalışan bir sanatçısın. Bu vesileyle ilk soruda olduğu gibi işleri-

nin diğer disiplinlerle ilişkisinden de bahseder misin?

Y. K.: *Kıyamet* pandemi döneminde başladığım bir proje. Herkes gibi pandemi, iklim krizi, ekonomik kriz derken aklımdaki soruların başında “Güzel günler gelecek mi?” geliyor. Bu sadece kendi coğrafyamız özelinde değil dünyanın her yerinde cevap arayan bir soru. Ama ne garip ki, kitlesel hayallerimiz güzel günler için değil genelde, daha karanlık günler için oluyor. Toplumların dönem dönem rahatlamak için kıyamet senaryoları oluşturduğunu düşünüyorum. Gelecekte bir kıyamet senaryosuyla dünyanın sonunun geleceğini düşünmek hem sorumluluğu devretmeye yönelen hem de o zamanki topluluğu önemli bir pozisyona, kurtarıcı karakterine büründüren bir inanış.

Kendi pratiğim içindeki sevdiğim oyunlardan biri, olmayan kurguları var olanlar üzerinden bozuma uğratmak ve yeni gerçekliklerinin kapısını açmak. Bu kimi zaman bir hikâyeye parçasında ortaya çıkıyor kimi zaman bir videoda. Kafamdaki kurguların mecraları değişse de hikâyelerin ortak noktaları birbirine bağlanıyor.

Özellikle pandeminin ilk aylarında bizim kıyametimizin şimdi geldiğine inanmaya başlamıştım, en azından inanmak istemiştim. Onlarca yıldır her nesil kendi kıyametini yaşasa da “gelemeyen kıyamet” tekrar masamızda mı acaba? Bugün yeni teknolojik gelişmelerin tümüne “Artık dünya eskisi gibi değil” türünden bakışımız, geçmişteki bakışlarla benzer değil mi? Dünya ne zaman eskisi gibi oldu? Ya da soruyu şöyle mi sormak gerekir: “İnsanlık ne zaman dünyayı eskisi gibi istedi?” İnanığımız tüm bilimsel gerçekler “ilerlemek”, “gelişmek” üzerine değil mi? Bu tanımları yeniden ele almak gerek, en geniş tanımıyla patriyarkanın kurduğu bu söylemlerin içinden daha kapsayıcı ve dönüştürücü “ilerlemelerin” “gelişmelerin” mümkün

Yelta Köm
olmayan yerlerde buluş benimle
2023
Işıklı pano
80x80 cm

olduğunu dile getirmek gerek belki de. Tüm bu değişimlerin toplumsal kolektif belleğin bir yansıması olduğunun farkındayım, bugün kendi yankı odalarımızın dışına sesimizi nasıl sızdırabileceğimizi sorguluyorum. Oysa kıyamet hikâyeleri umut bile vermiyor, verilen umut gizli özne. Bakın kıyamet geliyor ama biz bunu yaşayacak olan son nesiliz, son olmamızın getirdiği ayrıcalıklar ve

üstünlükleri de böyle sahiplenmek daha kolay oluyor sanki.

Bu sergi ilk şekillenmeye başladığında, beraber çalışıp düşündüğüm Ulya'ya yazdıklarımı göstermiştim. Çok uzun zamandır çeşitli yayınlara metinler yazıyorum, bununla beraber kendimi bildim bileli şiirle iç içeyim, şiir defterlerim yok ama 2000'li yılların erken internet çocukları gibi *blog*'larım var. Kendi işlerimde metnin önemini bununla barışmamda görüyorum, kelimelerle derdim onların bir araya gelişi. Bu alanda deneyselliğin uçsuz bucaksız bir su olması beni heyecanlandırıyor. Disiplinlerin birbirine rahatça eridiği bir alan olarak görüyorum yazıyı.

B. Ç.: İşlerin seçimine nasıl karar verdiniz? Sergi kurgusunu yaratırken nasıl bir süreçten geçtiniz?

Y. K.: Bu sergi tekil işlerin bir araya gelişinden çok bir davet alanı olarak şekillendi. Ulya ile çalışmaya başladığımızda aklımda birçok fikir vardı, kimi birbirinin içine geçiyor kimi uzaklaşıp kimi yakınlaşıyordu. Süreç içinde kendi pratiklerimizde de yakınlığı sayesinde birbirine bağlı, tutunan işlerin bir araya gelişini görmeye başladık. Serginin içindeki arkeolojik alan fikri şu dizelerden çıkıyor biraz:

Toprakta açılan bir *glitch*
bir kurmaca alanı
her şey tanıdık
her şey yabancı

Bu arkeolojik alanı kurgularken, kurmaca olduğunun da hatırlanmasını istedim. Sonsuz fon, tripodlar, açıkta gözüken bir aydınlatma, bunların hepsi tanıdık objeler ama Ulya'nın deyimi ile bir yandan da üzerinde yürüdüğümüz sonsuz fon çevrimiçi olmak gibi, bizi sayısallaştıran bir alan. *Olmayan yerlerde buluş benimle*'nin olduğu odanın kurgusu ise daha çok bir operasyon odası gibi.